

LXVI

SEJM WALNY WARSZAWSKI 1563-1564

WSTĘP

Sejm — pierwotnie zwołany do Łomży w sierpniu 1563 r. na 11 listopada — miał być wspólnym sejmem polsko-litewskim. Sejmiki przedsejmowe odbyły się we wrześniu¹. Senatorowie zjeżdżali się powoli i niechętnie z uwagi na zapowiedziane dalsze prace nad egzekucją w postaci kontroli przywilejów. Przebieg obrad jest nam znany na podstawie diariuszy². Marszałkiem izby poselskiej obrany został doświadczony polityk, Mikołaj Sienicki.

Już od początku obrad ujawniła się opozycja przeciw kontynuowaniu prac nad egzekucją, zwłaszcza wśród posłów z wschodnich kresów Rzeczypospolitej. Król Zygmunt August okazał się ustępliwy, gdy szło o rewizję nadań, co budziło krytykę izby³. Praca nad uporządkowaniem dóbr królewskich, choć z oporami, postępowała. W ramach programu egzekucyjnego uporządkowano stanowisko prawne Księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego, wcielając je do województwa krakowskiego.

14 grudnia 1563 r. przybyli na sejm posłowie Wielkiego Księstwa Litewskiego i rozpoczęła się dyskusja nad sprawą unii. Ujawniła się zaraz opozycja magnaterii litewskiej z Mikołajem Krzysztofem Radziwiłłem „Czarnym” na czele. Król wydał deklarację o unii, w której, by ułatwić połączenie, odstąpił od swych praw dziedzicznych do Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisano też reces, który miał być punktem wyjścia dla dalszych prac nad unią.

Dorobek normatywny sejmu warszawskiego w całości (poza wiciami) opublikowany został w *Volumina Legum*. W naszym wydawnictwie uwzględniamy więc:

I. *Konstytucje sejmu koronnego warszawskiego 1563 i roku 1564*⁴;

II. *Deklaracja o unii*⁵;

III. *Reces sejmu koronnego warszawskiego w sprawie około uniej litewskiej*⁶;

IV. *Dekret na sądy nowe przeszłe*⁷;

¹ W. Konopczyński, *Chronologia*, s. 140.

² Por.: B.Nar., rkps 3081; B. Kór., rkps 241; *Zróżdłopisma do dziejów unii Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego*. Drukiem ogłosił A.T. hr z Kościelca wojewodzie Działyński, t. II, Poznań 1856.

³ *Dziela Józefa Szujskiego*, wydanie zbiorowe, seria II, t. II: *Dzieje Polski*, Kraków 1894, s. 373.

⁴ Tekst ten przedrukowany został z VL, t. II, s. 633-642. Nosi on datę 1 IV 1564 r. Wydawcy VL zaczerpnęli go z druku: *Constitucye i przywileje na walnych sejmiech koronnych od roku 1550 'aż do roku 1578 uchwalone etc.*, w Krakowie, w drukarni Mikołaja Szarfenbergera, Króla Jego Miłości typographa, roku Pańskiego 1579.

⁵ Tekst ten, wydrukowany w VL, t. II, s. 643-644, nosi datę 13 III 1564 r. Tu opublikowany został za wydawnictwem: *Akta unii Polski z Litwą 1385-1791*, wyd. St. Kutrzeba i W. Semkowicz, Kraków 1932, s. 179-180.

⁶ Tekst ten, z 13 III 1564 r., wydrukowany w VL, t. II, s. 645-650, znalazł się też w wydawnictwie: *Akta unii Polski z Litwą*, s. 181-185, na podstawie kopii znajdującej się w *Księgach sądowych warszawskich*, t. 65, AGAD. W niniejszym wydawnictwie opublikowany został na podstawie druku urzędowego Ossol., sygn. XVI. F. 4385, z uwzględnieniem odmianek zawartych w VL.

⁷ Tekst ten przedrukowany tu został z VL, t. II, s. 650-653; nosi on datę 31 III 1564 r.

V. *O Księstwie Oświęcimskim i Zatorskim*⁸:

A. *Przywilej pierwszy, wcielenia i zjednoczenia z Koroną Księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego*⁹;

B. *Wtóry przywilej poprawy wcielenia i zjednoczenia Księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego*¹⁰;

VI. *Uniwersał podwodny warszawski*¹¹;

VII. *Uniwersał poborowy*¹²;

VIII. *Litterae primae restium*¹³.

O pozostałym, normatywnym i sądowym dorobku tegoż sejmku świadczą wpisy w Metryce Koronnej¹⁴.

⁸ Taki wspólny tytuł noszą obydwa poniższe akty w VL, choć pierwszy z nich należałoby zaliczyć do dorobku uprzedniego sejmku, piotrkowskiego, stanowią one jednak merytoryczną całość.

⁹ Przywilej ten, występujący w VL, t. II, na s. 653-658, nosi tam omyłkową datę 26 III 1564 r.; idzie oczywiście o 26 III 1563 r., gdyż wydany został w dzień po zakończeniu obrad sejmku piotrkowskiego. W niniejszym wydawnictwie opublikowany został za St. Kutrzebą (Brawa, *przywileje, statuty i lauda Księstw Oświęcimskiego i Zatorskiego*, Archiwum Komisji Prawniczej AU, t. IX, Kraków 1913, s. 311-323), na podstawie tekstu oblatowanego w księgach ziemskich Zatorskich, z uwzględnieniem odmianek zawartych w VL, oraz z podaniem w równoległej kolumnie przekładu polskiego, zawartego u J. Herburta, *Statuta i przywileje koronne* (wydanie z 1570 r.).

¹⁰ Przywilej ten, występujący w VL, t. II, s. 658-661, noszący datę 20 II 1564 r., tu opublikowany został na podstawie edycji St. Kutrzeby (por. wyżej, przypis 9).

¹¹ Tekst ten, noszący datę 28 III 1564 r., opublikowany został za edycją VL, t. II, s. 670-674.

¹² Opublikowany na podstawie druku urzędowego, Ossol. sygn. XVI.F.4476, z uwzględnieniem odmianek występujących w VL, t. II, s. 661-670. Uniwersał ten datowany jest 1 IV 1564 r.

¹³ Opublikowany na podstawie: *Elementa ad fontium editiones*, t. XLI, Romae 1977, s. 133, II aneks do dokumentu nr 1914, ex archivio Regiomontano. Wici te wydane zostały 6 IV 1564 r.

¹⁴ MRPS, pars V, vol. 1, s. 167-169, nr nr 2880-2881, 2886-2898; pars V, vol. 2, s. 286-295, nr nr 9286-9432. Z ważniejszych aktów por. nr 9324 (zatwierdzenie przywilejów miasta Szydłowca) lub nr 9391 (potwierdzenie przywilejów krakowskich).